

פרשת וירא

וישכם אברהם-ותיקין (כב, ג)

&& בעניין השכמת הבוקר ותפילה כוותיקין:

בחומש אנו מוצאים שמוזכר שלוש פעמים "וישכם אברהם בבוקר" ומזה למדו חכמים שאברהם תיקן תפילת שחרית. כדאיתא בברכות דף כו': אברהם תיקן תפילת שחרית דכתיב: "וישכם אברהם בבוקר". ולא רק את התפילה תיקן אברהם אלא גם את ההשכמה לתפילה. כי אם רשום בפסוק "וישכם אברהם בבוקר" משמע שעד כעת היה נם ויושן, אך עם הגיע עלות השחר קם הוא בזריזות לעבודת ה'. וזאת ההשכמה בבוקר היא שתביא את האדם להיות מעורר השחר ומכאן יוכל הוא בקלות לכוון את התפילה תפילת שחרית כוותיקין כי היא הדרך הנכונה והטבעית והרצויה לעבודת ה' בבחינת 'זריזים מקדימים למצוות'.

לחשיבות ההשכמה בבוקר:

הנה ידוע מאמר חז"ל באבות פ"ה יהודה בן תימא אומר-הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. (מובא בערוך השולחן & אורח חיים סימן א' סעיף טז')- כי האדם מורכב מארבע יסודות שהם עפר, מים, רוח, ואש. אז כך: 'עז כנמר' כנגד יסוד האש. 'קל כנשר' כנגד יסוד הרוח. 'רץ כצבי' כנגד יסוד המים, 'גיבור כארי' כנגד יסוד העפר. ומכאן שכשחז"ל אומרים יתגבר כארי לעבודת ה' כוונתם לזינוק של האדם מהמיטה, ולמה? כי בשינה האדם נמצא בתרדמה כדוגמת העפר המצוי במנוחה אך צריך הוא ליתגבר ולזכך את מידת העפר שבו איך? ע"י ההשכמה שלו מוקדם בבוקר. יתבאר עוד- ולכן כל בוקר בקומו ממיטתו יתגבר כארי לעמוד לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לא לקום מחמת הקור, או בקיץ מחמת עייפות בטענה שלא שבעת מתנומתך, אל ישמע לעצה הרעה הזו של היצר, אלא יתגבר ויזנק כארי מן המיטה. מתי? בעלות השחר שיהיה הוא מעורר השחר, ולא שהשחר יעיר אותו. וזה שאמר דוד המלך "עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה השחר" שאין השחר מעיר אותי אלא אני הוא זה שמעיר את השחר.

לחשיבות התפילה כוותיקין:

הנה ידוע מאז ומעולם חשיבותה של תפילה שחרית כוותיקין. ובאמת יש בה ערך & מוסף חשוב & מאוד לעבודת ה'. ולמה הכוונה? כי הלוא הטקסט הוא אותו דבר אך המיוחד שבתפילה זו, הוא התיזמון. התיזמון הוא מיוחד בזה שצריך לכוון את העניין של סמיכת גאולה לתפילה עם הנץ החמה, דהיינו לכוון במדוייק את תחילת תפילת עמידה של לחש, לנץ החמה שהוא זריחת החמה דהיינו לרגע בו החמה מתנוצצת במזרח. וזאת ממדרש הפסוק: "ייראוך עם שמש", שהיראה תהיה בעת הנץ. אגב השעה המדוייקת של הזריחה בכל יום, מופיעה בלוחות השנה לפי אופק ירושלים.

איתא בברכות דף ט: וכן בדף כו. אמר רבי יוחנן-וותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי זירא מאי קראה "ייראוך עם שמש ולפני ירח דוד דורים"? העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים, 'כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק כל היום כולו'.

דא עקא- שזמן הזריחה & משתנה & מיום ליום בכדקה אחת. לקראת ימי & הקיץ בכדקה אחת מוקדם, ולקראת החורף בכדקה אחת מאוחר, ובשל השינוי היומיומי & הזה & יש & כאן מימד מיוחד של התחדשות תמידית בעבודת ה'.

כי הלוא, תפילה שזמן התחלתה קבוע לדוגמא בשש או בשבע, יש בה את מימד הקביעות וזה חשוב מאוד. אך ישנה חשיבות גדולה אף יותר לתפילה כוותיקין, כי כאשר זמן הזריחה משתנה מיום ליום ואפילו בדקה ובשל כך גם משתנה שעת תחילה התפילה כי הלוא אותו זמן לוקח לאמירת פסוקי דזמרא וק"ש וברכותיה, & ואז כשהיהודי & קם לתפילה כוותיקין מראה כלפי שמיא שכל כולו מסור ממש לעבודת ה'. כי תפילה שזמנה קבוע נראה כי האדם שולט בזמן, כי הלוא קם הוא כל יום באותה שעה הוא 'עובד' כמו שעון, אך אדם הקם כל בוקר עם שחר לתפילת כוותיקין נראה שיוקדת בקרבנו מדרגה נוספת בעבודת ה', ונראה שלא השעון שולט בו אלא ה' שולט בו וזה באמת מה שמיוחד בתפילה זו.

פרשת וירא

השוני כאן זה הוא המהות: && נראה שהדרכת חז"ל מקדמה דנא הייתה להיות היהודי מעורר השחר. ובכלל זה משמע במילים הראשונות של השולחן ערוך שיהיה הוא היהודי מעורר השחר. וכשהודי קם בעלות השחר מימלא פשוט הוא וברור שלכתחילה יכוון תפילתו כוותיקין. כי שכשאדם קם לתפילה כוותיקין, "חייב" כמחויב המציאות & להתעורר בעמוד השחר, שהוא עלות השחר דהיינו & בזמן שהמציאות בעולם מתחדשת, מה שאין כן & מי שקם לתפילה שזמנה קבוע, קם הוא אם כן באותה שעה בדיוק כל בוקר וזה כבר לא כל כך קשור למציאות המתחדשת בעולם.

זאת ועוד, אדם הקם לעבודת בוראו ומחיש צעדיו לתפילה כוותיקין, חייב הוא אפוא להתעורר בזמן עלות השחר או ממש סמוך לו וזאת מכיוון שעמוד השחר הוא כ-75 דקות לפני הנץ. ואכן השולחן ערוך בתחילה אורח חיים בסעיף הראשון של הסימן הראשון כותב, שצריך האדם להיות מעורר השחר ולפי דעתנו 'מעורר השחר' זה קימה בזמן עלות השחר ולמה? כדי להספיק בצורה נכונה ונינוחה לסמוך גאולה לתפילה עם זריחת החמה.

כי אם & נעשה חשבון מדוקדק של מה צריך & האדם לעשות ב-75 דקות שמעלות השחר עד הנץ אז כך: 15 דקות השכמה התעוררות והתלבשות. כחמש עשר דקות הליכה לבית הכנסת, כעשר דקות קיום מצוות הציצית והתפילין. 15 דקות ברכות השחר וקורבנות ו-20 דקות פסוקי דזימרא וקריאת שמע וברכותיה והנה חלפו להם בי עף 75 דקות והנה החמה כבר מתנוצצת לה במלוא שלמותה במזרח. הדא הוא דכתיב: "ייראוך עם שמש".

זאת ועוד בקימתו בעלות השחר "תופס" הוא את מלאכי עליון. וכוונת חז"ל באומרם 'שלא ניזוק כל היום כולו' אולי הכוונה למלאכים האופפים אותו בטרם יעלה השחר ולמה? כי נזכרים אנו באותו מאבק של יעקב עם המלאך שרו של עשו & האומר ליעקב בעיצומו של מאבק, "שלחני כי עלה השחר" וצריך אני לומר שירה משמע שכעת המלאכים מתכוננים לומר שירה ואם אנו נעורים עם שחר רגע לפני שהם עוזבים כדי לומר שירה מימלא אנו תופסים אותם והם יגנו עלינו ביום זה ושמחה תהיה שורה על פנינו כל היום. ואינו ניזוק למה? כי פניו מלאים בשמחה. באותה שמחה הממלאת את כולו שאכן התגבר הבוקר מחדש על היצר דהיינו על עצמו על כוחות החומר שבו, ואז רואים & כולם שהצליח לשעבד את כוחותיו כולם לעבודת ה'.

הבעייה ופתרונה && מהתבוננתנו על בתי הכנסת בתפילת שחרית נראה שהינם מלאים ברוך ה' בשעות הבוקר, אך לא ממש לתפילת וותיקין. לא רבים הם המקפידים לכוון כל בוקר את תפילתם עם הנץ החמה. תפילה בנץ מקבלת עדנה ועוצמה של רבים רק בימים מיוחדים בשנה. לדוגמא בחג השבועות לאחר לימוד במהלך הלילה. או ביום הושענא רבא. ביום לג' בעומר, ובשמחת תורה ובכלל בימים הנוראים ראש השנה ויום הכיפורים יש אכן רבים המקפידים לכוון תפילתם לנץ.

נציין שגם את ברכת החמה & ביד' בניסן תשס"ט יהודים רבים הקדימו לכוון תפילתם בהנץ ולאחריה ברכת החמה.

המצב בו לא מרבים העם לכוון תפילה בנץ היא העובדה שלצערנו אנשים עובדים משועבדים למעסיק ולשעון והזמן הוא הדומננטי כאן, ומשכך נמצא שלפעמים פועלים מקדימים להתפלל בעוד לא זרחה החמה הם נאלצים לפני הזריחה לשאת תפלה ואכן יש בחז"ל פתרונות הלכתיים לכך. ובוודאי שתפילתם מקובלת ורצויה לפניו יתברך. מה גם שתפילת שחרית זמנה עד ארבע שעות, דהיינו ניתן הלכתית לאחר את זמן התפילה במעט.

אכן בתקופת החורף קל יחסית & להדר יותר ולהתפלל תפילה בנץ מכיוון שהזריחה מאוד מתאחרת לאחר השעה שש ומשום כך בימי השובבי"ם רבים אכן היהודים הזוכים לכוון תפילתם לנץ ומכאן שהם לא ניזוקין כל היום כולו. וכשם שהם לא ניזוקין כל היום הם כמובן גם לא מזיקין וכאשר הם לא מזיקין ולא ניזוקין מתרבה בעולם השמחה והרעות. & ואכן צדיקים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה למה? כי אם כנים דברינו עד עתה נראה שמתנוצצת לה כעת הבנה חדשה במאמר חז"ל זה. כי הלוא הזריחה היא כ-75 דקות אחרי עמוד השחר. ואם יהודי קם בעמוד השחר אז לאחר כ-15 דקות כבר הוא כצדיקים

פרשת וירא

הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני התפילה כי הלוא הנץ יהיה בעוד כשעה כי התפילה היא הכוונה לתפילה בנץ. & נמצא שגם כיום ניתן לנו הזכות לחוש את אותה תחושה של אותם צדיקים ראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני, ואז נמצא שאינו & ניזוק כל היום כולו...

ברכת אבות: & זאת ועוד הברכה הראשונה של התפילה היא ברכת אבות וכל שלא כיוון בה לא יצא. למה? האבות הם העיקר הם כמרכבה לשכינה אנו בתפילה מתחברים לריבוננו של עולם דרך האבות כי הלוא אנו בניהם ובני בניהם אנו מחויבים ראשית לכל להתחבר רעיונית עם האבות. ברכת האבות היא הפותחת את התפילה וכאשר התפילה היא בנץ ממילא מתעוררת לה זכות האבות ממש עם הנץ החמה ואין דבר נפלא יותר & מזה.

ידוע הוא שהעבודה בבית המקדש לא החלה עד שהרואה אומר בקראי ומעיד שהאיר פני כל המזרח & עד שבחרון. כי כדי להתחיל את עבודת הקודש במקדש יש ראשית לכל לעורר את האבות הטמונים ברגבי אדמת חברון 'עד שבחרון' הם אותם ישני מכפל אותם שלושת האבות ורק איתם וביחד איתם אנו פותחים את ברכת השבח בתפילה. אנו מתחילים עם שחר את עבודת הקודש. כי הלוא תפילות כנגד תמידין תקנום ואם תמיד נקרב לאחר שעוררנו את ישני חברון, גם התפילה תאמר ותתחיל & בברכת אבות לאחר שעוררנו את ישני מכפל.

ובאמת מה יש בלסמוך גאולה לתפילה? וכי הגאולה צריכה להיסמך על משהו? כן. בפשט אנו אומרים ומצמידים 'גאל ישראל' ל 'ה' שפתי תפתח" אך יש כאן מן הסתם רעיון עמוק עוד יותר. ונשאל מה זה גאולה ומה זה תפילה ואם אכן הגאולה בוא תבוא בעקבות התפילה? כן. ואולי גם לא תתיכן גאולת עולמים ללא פעולה שתבוא מעצמינו כי הלוא התפילה & היא עבודה שבלב. וכאשר הלב שלנו פעל את פעולתו, ממילא הקב"ה ירעיף עלינו ממרום את גודל עיזו ותפארת גדולתו בגאלו את היקום כולו בגאולת עולמים & תמידית ונצחית. ואנו בהסמיכנו גאולה לתפילה פועלים במציאות ומקרבים את הגאולה השלמה ונזכה לראות בקרוב & בימינו את ישועתו של ה' יתברך על העולם כולו. אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו...אמן ואמן!